

1 Asia

Oy Tomra Ab:n väitetty kilpailulain vastainen menettely pullonpalautuslaitteiden huollon ja varaosamyynnin markkinoilla

2 Osapuolet

Toimenpidepyynnön kohde:

Oy Tomra Ab, Vantaa

Toimenpidepyynnön tekijä:

Scanding Oy, Huittinen

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto jättää asian tutkimatta.

4 Asian vireilletulo ja selvitystoimenpiteet

1. Toimenpidepyynnön tekijä on 24.5.2018 päivätyssä toimenpidepyynnössään pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastoa ("KKV" tai "virasto") selvittämään, syylistyykö Oy Tomra Ab ("Tomra") kilpailulain (948/2011) vastaiseen menettelyyn kieltäytyessään toimittamasta Tomra-merkkisten pullonpalautuslaitteiden varaosia.
2. KKV on ollut puhelimitse yhteydessä toimenpidepyynnön tekijään 5.10.2018 ja Tomraan 10.10.2018, minkä lisäksi virasto on myös pyytänyt Tomralta kirjallista selvitystä 1.11.2018 kilpailuolosuhteiden selvittämiseksi sekä sen arvioimiseksi, onko kyse sellaisesta asiasta, jota viraston tulee selvittää tarkemmin.

5 Asiaselostus

3. Tomra maahantuo emoyhtiönsä Tomra Systems ASA:n¹ valmistamia automaatiolaitteistoja ja tarjoaa laitteisiin liittyviä palveluita (mm. asennus, ylläpito ja huolto). Tomran liikevaihto vuonna 2017 oli n. 13,5 miljoonaa euroa. Tomra arvioi markkinaosuudekseen pullonpalautuslaitteiden osalta [65-75] %.

¹ Tomra Systems ASA on monikansallinen automaatiolaitteiden valmistaja, maahantuoja sekä myyjä, joka myös tarjoaa laitteisiin liittyviä palveluita globaalisti. Tomran emoyhtiö sijaitsee Norjassa, jossa yhtiö perustettiin 1972. Oy Tomra Ab:n omistaa Tomra Europe AS, jonka taas omistaa Tomra Systems ASA.

4. Scanding Oy ("Scanding") on suomalainen yhtiö, joka tarjoaa huolto- ja asennuspalveluita myymälätekniikan laitteisiin Suomessa. Scanding on vuodesta 2013 lähtien jälleenmyynyt Diebold Nixdorfin -merkkisiä saksalaisia pullonpalautuslaitteita. Lisäksi Scanding myy yhtiön omaa pullonpalautusautomaattien takahuoneen lajittelujärjestelmää WinSpacea, johon kuuluu Scandingin omaan innovaatioon pohjautuva puristin. WinSpace-järjestelmä on asennettavissa sekä Tomran että Diebold Nixdorfin pullonpalautuslaitteisiin. Scandingin liikevaihto vuonna 2017 oli n. 2,2 miljoonaa euroa, josta Tomra-merkkisiin laitteisiin kohdistuva liikevaihto oli yli miljoona euroa. Scanding on tarjonnut Tomra-merkkisten pullonpalautuslaitteiden huoltotoimintaa 25 vuoden ajan: ensin yhtiöiden välisen huoltosopimuksen nojalla ja vuodesta 2010 lähtien kilpailevana huoltotoimien tuottajana ostamalla varaosat Tomralta vuonna 2012 solmittuun varaosatoimitussopimukseen perustuen.
5. Pullonpalautusmarkkinoilla toimii kolmas pullonpalautuslaitteita valmistava, asentava ja huoltava yhtiö, RVM Systems Oy ("RVM"). RVM:n viimeisen tilikauden liikevaihto oli 7,8 miljoonaa euroa.² Scanding on esittänyt arvionsa, jonka mukaan RVM on onnistunut kasvattamaan laitemääräänsä markkinoilla lähes kaksinkertaiseksi vuodesta 2010 lähtien.³
6. Tomra Systems ASA irtisanoi 6.2.2018 vuonna 2012 Scandingin kanssa solmitun varaosatoimitussopimuksen. Tomra Systems ASA toi irtisanomiskirjeessä esille uuden sopimuksen ehdot pääpiirteittäin. Uusi sopimus sisältää ehtoja [REDACTED] Lisäksi Tomra vaatii [REDACTED] Scandingia toimittamaan tiedot kaikista Tomra-merkkisistä pullonpalautuslaitteista, joiden yhteyteen Scanding on asentanut Winspace-järjestelmänsä. Tomra edellyttää [REDACTED]
7. Toimenpidepyyntö kohdistuu Tomra-merkkisten pullonpalautuslaitteiden huoltotoimintaan sekä varaosamyyntiin. Scanding väittää, että Tomra kieltäytyy toimittamasta varaosia Scandingille. Scanding katsoo, että Tomran asettamat ehdot uuden varaosien toimitussopimuksen syntymiseksi ovat kohtuuttomat, tarpeettomat sekä sellaiset, ettei uutta sopimusta synny. Scandingin näkemyksen mukaan Tomran menettelyn seurauksena ainoastaan Tomra tai sen alihankkijana toimiva huoltoyhtiö voi tarjota Tomra-merkkisten pullonpalautuslaitteiden huoltotoimenpiteitä. Scanding arvioi Tomran olevan määräävässä markkina-asemassa omien laitteidensa varaosakauden osalta.

² RVM Systems Oy:n viime tilikauden tilikausi kesti 1.1.2017-30.4.2018.

³ RVM Systems Oy:n liikevaihto on vuonna 2010 ollut 4,2 miljoonaa euroa; liikevaihto on kasvanut tasaisesti vuosi vuodelta.

8. Tomra System ASA on vaatinut Tomra-merkkisiin pullonpalautuslaitteisiin soveltuvien varaosien toimittamiseksi uutta sopimusta, joka korvaisi vuonna 2012 solmitun ja sittemmin irtisanotun varaosatoimitussopimuksen. Tomra ei katso kieltäytyneensä liikesuhteesta Scandingin kanssa, vaan asettavansa uuteen sopimukseen perusteltavissa olevia ehtoja yhtiön liiketoiminnan suojaamiseksi.

6 Oikeudellinen arvio

6.1 KKV:n tehtävien tärkeysjärjestykseen asettaminen ja asian tutkimatta jättäminen

9. Kilpailulain 1 §:n 1 momentin mukaan lain tarkoituksena on terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaaminen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Kilpailulain 1 §:n 2 momentin mukaan kilpailulakia sovellettaessa on erityisesti otettava huomioon markkinoiden toimintaedellytysten ja elinkeinon harjoittamisen vapauden suojaaminen niin, että myös asiakkaat ja kuluttajat hyötyvät kilpailusta.
10. Kilpailulain 31 §:ssä säädetään KKV:n velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin, jos se katsoo elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän rajoittavan kilpailua 5 tai 7 §:ssä taikka Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 tai 102 artiklassa tarkoitettulla tavalla ja toimenpiteisiin ryhtyminen on tarpeen terveen ja toimivan kilpailun turvaamiseksi markkinoilla. Säännöksen tarkoituksena on liittää viraston tehtävät ja velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin edellä mainittuun 1 §:ssä tarkoitettuun lain tavoitteeseen.⁴
11. Kilpailulain 32 §:n 1 momentin mukaan KKV asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen. Kilpailulain 32 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan KKV jättää asian tutkimatta, jos kilpailua kyseisillä markkinoilla voidaan epäilystä kilpailunrajoituksesta huolimatta pitää kokonaisuudessaan toimivana.
12. Kilpailulain 32 § on menettelysäännös, jonka mukaan asioiden tärkeysjärjitys määräytyy niiden merkittävyyden perusteella ja asia jätetään tutkimatta, jos se ei ole tarpeen lain tavoitteiden turvaamiseksi.⁵ Säännöksen tavoitteena on varmistaa, että KKV käyttää toimivaltaansa niin, että 1 §:ssä ilmaistu lain tavoite toteutuu niin ikään mahdollisimman hyvin. Säännöstä sovellettaessa ei asiassa tehdä lopullista arviota siitä, onko kyseessä kielletty kilpailunrajoitus.⁶ Ei olisi tarkoituksenmukaista, että KKV ensin selvittäisi yksityiskohtaisesti menettelyn luonteen ja markkinavaikutukset voidakseen sitten jättää asian tutkimatta, koska tällöin vähämerkityksellistenkin asioiden selvittämiseen jouduttaisiin kohdentamaan merkittävässä määrin resursseja.⁷

⁴ HE 88/2010 vp, s. 74.

⁵ HE 88/2010 vp, s. 85.

⁶ HE 88/2010 vp, s. 74 ja 84-85.

⁷ HE 40/2013 vp, s. 29.

13. Hallituksen esityksen kilpailulain 1 §:ää koskevien perustelujen mukaan lain säännöksiä tulkittaessa on otettava huomioon ensisijaisesti markkinaprosessin toimivuuden ja talouden tehokkuuden näkökulma. Pykälän yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan lain tarkoitus ei sen sijaan ole tarjota oikeussuojakeinoja yksittäisten sopimusriitojen ratkaisuun tai suojata elinkeinonharjoittajia kilpailijan tai kauppakumppanin kohtuuttomilta tai mielivaltaisilta menettelytavoilta, ellei kysymys samalla ole menettelystä, jonka tutkiminen on tarpeen terveen ja toimivan kilpailun turvaamiseksi markkinoilla.⁸
14. Asettaessaan asioita tärkeysjärjestykseen KKV:n tuleekin suunnata voimavarat niin, että virasto puuttuu ensisijaisesti kilpailun toimivuuden, kansantalouden ja yleisen edun kannalta merkittäviin kilpailunrajoituksiin sekä kaikkein vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Viraston tulee ottaa huomioon arvioidessaan tehtävien tärkeysjärjestystä, onko kysymys paljaasta tai vakavasta kilpailunrajoituksesta ja onko kyseessä sellainen periaatteellisesti merkittävä rajoitus, johon tulisi joka tapauksessa puuttua. Lisäksi arviointiin vaikuttaa se, kuinka laajasti kyseinen menettelytapa on käytössä ja kuinka merkittävään taloudelliseen toimintaan tai osuuteen taloudellisesta toiminnasta rajoitus liittyy.⁹

6.2 Arviointi asian tutkimatta jättämisestä

15. Toimenpidepyynnön tekijä esittää, että Tomra on syyllistynyt kilpailulain vastaiseen menettelyyn kieltäytyessään liikesuhteesta Scandingin kanssa.
16. Elinkeinoharjoittajat ovat lähtökohtaisesti vapaita valitsemaan sopimus-kumppaninsa. KKV:n esiselvityksen perusteella Scandingin toimenpidepyynnössä yksilöidyssä asiassa ei vaikuttaisi olevan kyse sellaisesta kilpailun toimivuuden kannalta merkittävästä kilpailunrajoituksesta, jonka tutkiminen olisi tarpeen terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaamiseksi, vaan ensisijaisesti osapuolten välisestä sopimusriita-asiasta. Kilpailulain tarkoituksena ei ole tarjota oikeussuojakeinoja yksittäisten sopimusriitojen ratkaisuun tai suojata elinkeinonharjoittajia kilpailijan tai kauppakumppanin kohtuuttomilta tai mielivaltaisilta menettelytavoilta, ellei kysymys samalla ole menettelystä, jonka tutkiminen on tarpeen terveen ja toimivan kilpailun turvaamiseksi markkinoilla.
17. Kilpailulain 32 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan KKV jättää asian tutkimatta, jos kilpailua kyseisillä markkinoilla voidaan epäilyllä kilpailunrajoituksesta huolimatta pitää kokonaisuudessaan toimivana.
18. KKV on katsonut vuonna 2017 antamassaan päätöksessä, että kyseisessä asiassa tehdyn esiselvityksen perusteella pullonpalautuslaitteet ja niiden varaosat vaikuttaisivat muodostavan yhdet yhteiset markkinat, koska merkittävä osa asiakkaista valitsee pullonpalautuslaitteen sen elinkaaren aikana

⁸ HE 88/2010 vp, s. 54.

⁹ HE 88/2010 vp, s. 75.

aiheutuvien kustannusten perusteella.¹⁰ KKV:n käsillä olevassa asiassa tekemä esiselvitys ei anna aihetta arvioida pullonpalautuslaitemarkkinoita edellä yksilöidystä päätöksestä poikkeavalla tavalla.

19. Scanding on kilpaillut vuodesta 2013 lähtien pullonpalautuslaitemarkkinoilla maahantuomillaan Diebold Nixdorfin laitteilla sekä niihin tehdyillä huolloilla. Scanding on myös kehittänyt kilpailevan takahuoneen lajittelujärjestelmänsä. Ottaen huomioon RVM:n kyvyn kasvattaa markkinaosuuttaan Tomran vahvasta markkina-asemasta huolimatta sekä Scandingin laajentumisen laitemyynnin ja lajittelujärjestelmien puolelle, voidaan kilpailua pullonpalautusmarkkinoilla epäilystä kilpailunrajoituksesta huolimatta pitää kokonaisuudessaan toimivana.

7 Johtopäätökset

20. Edellä esitetyillä perusteilla virasto jättää asian tutkimatta.
21. Viraston päätös tutkimatta jättämisestä ei sisällä arviota epäillyn kilpailunrajoituksen lainmukaisuudesta. Mikäli virasto saa uutta tietoa, jonka perusteella on syytä epäillä, että asiassa käsitellyllä toiminnalla on merkitystä terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta, virasto voi ottaa asian uudelleen käsiteltäväksi.

8 Sovelletut säännökset

Kilpailulaki 32 §.

9 Muutoksenhaku

KKV:n tässä asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta kilpailulain 44 §:n mukaan siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitusosoitus on päätöksen liitteenä.

10 Lisätiedot

Lisätietoja antaa tutkija Vilhelmiina Ihamäki, puhelin 029 505 3811 ja sähköposti etunimi.sukunimi@kkv.fi

Apulaisjohtaja

Valtteri Virtanen

Tutkija

Vilhelmiina Ihamäki

¹⁰ Asia dnro KKV/640/14.00.00/2016 (RVM Systems Oy), päätös annettu 9.8.2017.

Päätös
Dnro KKV/558/14.00.00/2018
JULKINEN
26.3.2019

6 (6)

LIITE

Valitusosoitus